

Täysistunto

Maanantai 4.7.2022 klo 14.19—17.57

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräistä huoltovarmuuden turvaamisen järjestelyistä rahoituslalla ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 104/2022 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö TaVM 18/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Grahn-Laasonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.30 **Sanni Grahn-Laasonen kok** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Esittelen talousvaliokunnan mietinnön 18/2022, joka valmistui tänä aamuna ja käsiteltiin myös kiireellisenä, jotta se ehtisi mahdollisimman nopeasti voimaan ja voisimme vahvistaa rahoitussektorin huoltovarmuutta eli pankkien varautumista ja maksuliikenteen turvaamista.

Ehdotuksen taustalla on tarve turvata rahoitusmarkkinoiden toimintaa tilanteissa, joissa infrastruktuurin tai kriittisten järjestelmien häiriöt voisivat vaarantaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuuden. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään varmistamaan välttämättömien maksujen toteutuminen kaikissa olosuhteissa. Ehdotuksen ajantasaisuutta ja kiireellisyyttä korostavat erityisesti viimeaikaiset turvallisuusympäristön muutokset. Nyt käsiteltävä ehdotus liittyy rahoitusmarkkinaviranomaisten operatiiviseen valmiussuunnitteluun, jolla pyritään turvaamaan päivittäismaksamisen edellyttämät toimenpiteet tilanteissa, joissa luottolaitosten tavanomaisesti käyttämät järjestelmät eivät ole käytettävissä. Ehdotus on rajattu kiireellisyyden vuoksi välttämättömiin, lyhyellä aikavälillä toteutettaviin käytännön toimenpiteisiin.

Talousvaliokunta pitää tätä hallituksen esitystä perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa siihen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muutamin huomautuksin ja lähinnä teknisin muutosehdotuksin. Hyvin yksimielistä ja rakentavaa on ollut tämä meidän työskentelymme, ja siitä haluan valiokuntaa kiittää.

Käytännössä siis tässä ehdotuksessa ehdotetaan perustettavaksi huoltovarmuustilijärjestelmä ja pankkien välisen maksamisen varajärjestelmä. Huoltovarmuustilijärjestelmän ylläpitäjänä toimisi Rahoitusvakausrasto. Järjestelmä otettaisiin käyttöön valtioneuvoston päätöksellä normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Käyttöönotto olisi mahdollista tilanteissa, joissa luottolaitosten tilitiedot tai -järjestelmät eivät olisi käytössä, pankkien välisiä maksuja ei kyettäisi toteuttamaan tai korttitapahtumia varmentamaan tai

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2022 vp

välittämään. Pankkien välisen maksamisen varajärjestelmä taas säädettäisiin Suomen Pankin tehtäväksi. Tavoitteena on turvata luottolaitosten toiminnan jatkuvuutta varmistamalla niiden välisen maksuliikenteen, maksujen selvityksen ja katteen siirron toteuttaminen. Luottolaitoksille ja niiden merkittävälle sivuliikkeille säädettäisiin velvollisuus ylläpitää jatkuvaa valmiutta liittyä huoltovarmuustilijärjestelmään sekä Suomen Pankin ylläpitämään järjestelmään.

Talousvaliokunta pitää välttämättömänä säätää toimenpiteistä, joilla turvataan keskeisten maksupalvelujen ja maksuliikenteen toimivuus myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Talouden ja infrastruktuurin toimivuus, väestön vähimmäistoimeentulon turvaaminen ja turvallisuustehtävien toimeenpano edellyttävät omaisuustietojen saatavuutta ja pysyvyyttä sekä kykyä maksujen tekemiseen, välittämiseen ja vastaanottamiseen.

Valiokunta totesi myös erikseen, että käteisellä on yhä rooli varautumisessa mutta ainoastaan lyhyen aikavälin häiriötilanteissa. Hyvin pitkälti käteisestä ollaan jo siirretty korttimaksamiseen ja muihin maksuvaihtoehtoihin, joten käteinen korostuu ennen kaikkea lyhyen aikavälin häiriötilanteissa ja on myös tällaisista henkilökohtaisista ja kotitalouksien varautumisesta.

Valiokunta kiinnitti huomiota muutamiin asioihin ihan käytännön toteutuksessa:

Yksi huomio oli se, että pidämme tärkeänä, että luottolaitoksille varataan kohtuullinen aika täyttää niille lainsäädännössä asetettavat uudet vaatimukset. Tämä lainsäädäntö on vielä hyvin ylätasoinen, ja oikeastaan toteutus ratkaisee. Siihen liittyy pankeilla ja rahoituslaitoksilla myöskin huolia, ja toivomme valiokuntana ja kiinnitämme siihen myös miehtinnössä huomiota, että valmistelua tehdään alan toimijoiden kanssa hyvässä yhteistyössä, jotta sääntelytaakka ei kohtuuttomasti kasva ja jotta kustannukset pysyvät maltillisina.

Talousvaliokunta kiinnittää kriittistä huomiota esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnin puutteellisuuteen. Tämä yhdistettynä asetuksen- ja määräyksenantovaltuuksiin, joiden nojalla järjestelmän keskeiset toiminnot määrittyvät, tekee järjestelmän kustannus—hyöty-suhteen arvioimisesta vaikeaa.

Talousvaliokunta pitää keskeisenä, että rahoitusmarkkinoiden varautumisvaatimuksia koskevan sääntelyn kehittämistä jatketaan tiiviissä yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa hyvän lainvalmistelun periaatteita noudattaen. Ja näitä hyvän lainvalmistelun periaatteita korostamme myös siitä syystä, että tämä esitys tehtiin niin kiireellisellä aikataululla, että normaaliin, laadukkaaseen lainsäädäntövalmisteluprosessiin kuuluvia lausunkierroksia ei ole ehditty järjestää. Siksi valiokunta kuuli asiantuntijoita hyvinkin kattavasti, ja saimme muodostettua kokonaiskuvan siitä, että esitystä voidaan edistää.

Talousvaliokunta korostaa riittävän ja jatkuvan vuoropuhelun merkitystä viranomaisten ja alan toimijoiden kesken kaikissa säädösvalmisteluhankkeissa, ja pidämme tärkeänä, ettei rahoitusmarkkina-alan sääntelytaakkaa ja sen aiheuttamia kustannuksia lisätä kohtuuttomasti. Tätä haluan erikseen alleviivata.

Näin ollen siis yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvataan muutama muutosesitys, joista ehkä merkittävin on se, että esitystä täydennetään siten, että sieltä käy ilmi, miten ja millä edellytyksillä huoltovarmuustilijärjestelmän käytön lopettamisesta päätetään.

Valiokunnan yksimielinen päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen ja muutettuna hallituksen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2022 vp

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja al-Tae.

17.36 Hussein al-Tae sd: Arvoisa puhemies! Haluaisin puolestani myöskin kiittää valiokunnan puheenjohtajaa Sanni Grahn-Laasosta hyvästä käsittelystä. Asia on tärkeä, ja halusimme ennen kesätaukoa saada sen maaliin. Kysehän on laajamittaisen valtavasta asiasta, kysehän on siitä, mitä tapahtuu, jos ihmiset eivät voi maksaa ruokaansa, lääkkeitään tai vaikkapa polttoainettaan, eivät pääse liikkumaan, syömään tai hoitamaan itseään, jos meidän maksujärjestelmämme kaatuu esimerkiksi tämmöisen hybridivaikuttamisen myötä. Me tiedämme hyvin, että ihmisillä ei ole käteistä ja myöskin kaikki kassajärjestelmäthän toimivat nykyään niin, että niihin tarvitaan näitä pankkeihin sidottuja sähköisiä järjestelmiä.

Halusimme talousvaliokuntana saada aikaiseksi tämän mietinnön, edistää tätä lakia, pitää huolta siitä, että kesän yli ja tulevaisuudessakin ihmisillä olisi mahdollisuuksia hätätilanteessa saada nämä heille elintärkeät asiat kuntoon, pystyä maksamaan vaikkapa sähkölaskunsa, lämmityskulunsa ja niin edelleen. Vaikka asia käsiteltiin kiireessä, siihen käytettiin kuitenkin valiokunnan toimesta paljon aikaa, kuunneltiin monia asiantuntijoita, ja kuten puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen tässä mainitsi, niin on erittäin tärkeää, että vuoropuhelu jatkuu pankkien, kaupallisten toimijoiden ja viranomaisten välillä, jotta varmistetaan siitä, että tätä järjestelmää, silloin kun sitä tarvitaan ja se laitetaan käyntiin, on tarpeeksi harjoiteltu ja se on laitettu sellaiseen kuntoon, että yhteistyö pelittää pahimmassa tilanteessa. Siinä mielessä koen, että laki on tärkeä. Hyvä, että talousvaliokunta hoiti sen loppuun nyt ennen kesälomia, ja lähden itsekkin tästä mukavalla mielellä kohti kesätaukoa, kun tiedän, että tämmöinen varmuusjärjestelmä ollaan luomassa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, hienoa. — Edustaja Mäenpää.

17.38 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Kyseessä ovat huoltovarmuustilijärjestelmän luomiseksi riittävät lainsäädännön pykälät, ja tämä on oikeastansa välttämätöntä, että tällainen tehdään nykyisessä tilanteessa, koska tavallansa meillä on kasvanut riski siihen, että meidän joku maksujärjestelmä lakkaa toimimasta. Maksujärjestelmähän tällä hetkellä toimii siten, että oikeastansa kaikki korttimaksut, mitä tehdään, kiertävät tuolta, voisiko sanoa, Etelä-Euroopan tai Euroopan kautta tiettyjä järjestelmiä pitkin. Tämä laki on tehty sitä varten, jos nämä järjestelmät mahdollisesti vaurioituisivat. Nyt kun turvallisuusympäristössämme on ollut muutoksia, niin sen johdosta nämä ovat nousseet ehkä vähän akuutimmin esille, ja sen takia myöskin tämä lain säätäminen on tapahtunut aika pikaisesti ja erilaisten arvioiden perusteella. Kyse on siis päivittäisestä maksamisesta, miten pystyt maksamaan ruokaa tai lääkkeitä tai ehkä sähkölaskun tai jotain muuta menoa, mitä perheillä on.

Minä olen ollut itse mukana parlamentaarisisessa huoltovarmuusselonteon työryhmässä ja haluan itse korostaa tiettyjä asioita, joita mielestäni ei ole riittävästi korostettu. Eliikkä hyvin usein meillä tulee esille se, että meidän pitää saada maksaa ruoka tai lääkkeet. Se, mikä tavallansa myös sisältyy maksujärjestelmän sisälle, on se, miten maksetaan polttoaineet. Nimittäin Suomessa on semmoinen tilanne, että esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on sillä tavalla, että tänne tulee kymmeniä kuormia joka päivä elintarvikkeita maaseudulta. Nämä autot kulkevat polttoaineella, ja nykyään kuorma-autojenkin tankkaaminen tapahtuu kortin avulla, ja hyvin monet huoltoasemat ovat nykyään sellaisia, että siellä ei käteistä rahaa voi laittaa automaattiin. Tämä on semmoinen asia, mitä minä halusin korostaa, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2022 vp

aina kun huolehditaan ruoan ja lääkkeiden saatavuudesta, pitäisi muistaa se logistiikan ongelmallisuus, että myös he ovat riippuvaisia eli logistiikka on riippuvainen tästä maksujärjestelmästä.

Aivan kuten valiokunnan puheenjohtaja äsken sanoi, käteinen toimii lyhyen aikavälin ongelmassa, mutta pidemmällä aikavälillä meillä pitää olla kyllä semmoinen järjestelmä Suomessa, että me saadaan Suomessa pankkien välinen maksuliikenne toimimaan ja myös polttoaineenjakeleautomaatit toimimaan näiden korttien avulla.

Sitten käteisessä on mielestäni nykyään ongelmia sillä tavalla, että olen tehnyt toimenpideoitteen käteisen rahan turvaamiseksi Suomessa käypänä maksuvälineenä, mikä on minun mielestäni tärkeä asia. Itse asiassa Suomen Pankki teki lainsäädäntöaloitteen tästä hiukan sen minun esitykseni jälkeen. Elikkä käteisen rahan käyttö on turvattu vain, jos kaupoissa on vielä kassat, joihin voi ottaa rahaa vastaan. Ja nyt kun nämä ovat kaikki hyvin pitkälle automaattisten kassajärjestelmien piirissä, niin yhtä tärkeää tässä on huomioida se, että kaupoissa voidaan ottaa käteistä rahaa vastaan silloin, kun tämä tilanne alkaa. Nyt jos menen esimerkiksi Koskenkorvan S-marketiin ja alueella on sähkökatko, niin he eivät ota käteistäkään rahaa vastaan.

Elikkä meillä on paljon paikattavaa tässä, ja se on hyvä, että nämä toimenpiteet, että saadaan maksujärjestelmä kuntoon, ovat lähteneet käyntiin, ja toivon, että tämä laki etenee nopeasti. Ja aivan kuten valiokunnan puheenjohtaja sanoi, niin toivotaan, että tähän löytyy joku semmoinen kohtuuhintainen ratkaisu, ettei tämä käy kenenkään, ei käy kauppojen eikä käy pankkien eikä huoltoasemien, kukkarolle liian kalliiksi, mikä sitten välittyisi meille kuluttajille taas uudestaan. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Ja edustaja Kiljunen.

17.44 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tämä on tärkeä lakiesitys, tässä huoltovarmuusjärjestelmää pyritään vahvistamaan. Tässä on tietysti ideana se, että pankeillakin on vastuu siitä, että maksujärjestelmä toimii tilanteessa, jossa esimerkiksi tietoverkkoihin suuntautuu sellaisia häiriötekijöitä, jotka muodostuvat kohtuuttomiksi tai hallitsemattomiksi, näin voidaan sanoa. Tässä, kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, keskeistä on käteisen rahan saatavuuden varmistaminen sellaisessa tilanteessa, että meillä esimerkiksi nämä digiverkoissa olevat häiriöt estävät niiden käytön. Tärkeä uudistus.

Olisin kuitenkin tähän laittanut passuksen perään ja mielellään toiveen: Tämä on suunniteltu sellaiseen tilanteeseen, että meillä on poikkeusolot, poikkeavat olot, jolloin kriittisessä tilanteessa nämä verkostot eivät toimi. Meillä on myöskin tällä hetkellä tilanne — ja olisin suonut vahvasti, että me kiinnittäisimme siihen huomiota — että tämä digitaalinen palvelujärjestelmä, joka on syntynyt yhä intensiivisemmäksi ja tiiviimmäksi on pudottanut merkittävän osan kansalaisia tästä ulos. Eli meillä maksujärjestelmä ei aidosti toimi muun muassa iäkkäille ihmisille, merkittävälle osalle iäkkäistä ihmisistä, ja he ovat pudonneet näiden palvelujen ulkopuolelle. He yrittävät käteisellä selvitä, mutta sitä ei tahdo saada, siinä on vaikeuksia kaikessa tässä. Soisin, että tämä eduskunta kävisi jatkokeskustelun — ei kuitenkaan tässä yhteydessä keskustelua — siitä, miten me nämä digitalisaatiosta syrjäytyneet ihmiset voitaisiin pitää yhteiskunnassa kansalaisina aitojen palvelujen ääressä, mukaan lukien käteisen rahan saatavuus ja sen käyttö.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Juuri näin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2022 vp

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 104/2022 vp sisältyvien 1.-3. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.